

DİHYE b. HALİFE

(دحية بن خليفة)

Dihye b. Halife b. Ferve el-Kelbî
(ö. 50/670 [?])Hz. Peygamber'in Herakleios'a
elçi olarak gönderdiği sahâbî.

Kuzey Arabistan'daki Kelb kabilesine mensup olan Dihye'nin hicretten önceki hayatı hakkında yeterli bilgi bulunmama ile beraber onun genç yaşta sahâbî olduğu anlaşılmaktadır. Bedir Gazvesi'nden çok önce İslâmiyet'i kabul ettiği halde bu savaşa katılamamış, fakat Uhud Gazvesi'nden itibaren önemli savaşlarda bulunmuş, bir seriyenin de kumandanlığını yapmıştır.

H. Peygamber, Hudeybiye Antlaşması'ndan sonra heyetler tertip ederek komşu kabile ve devlet başkanlarına dine davet mektupları göndermiştir. Bunlardan Bizans İmparatoru Herakleios'a yazılan mektup, Dihye b. Halife tarafından hicretin 7. yılı Muharreminde (Mayıs 628) götürülmüştür. Dihye'nin asıl görevi, mektubu Herakleios'a ulaştırmak üzere Bizans'ın Busrâ (Filistin) valisine teslim etmektir. Ancak bu sırada imparatorun Filistin'de bulunması sebebiyle onun huzuruna çıkması teklif edildi. Kaynaklarda Dihye'nin bizzat Herakleios'la görüştüğü ve o esnada ticaret için Gazze'de bulunan Ebû Süfyan'ın da imparatorun isteği üzerine oraya gelerek görüşmede hazır bulunduğu belirtilir. Ancak Bizans kaynaklarında bu hususta herhangi bir bilgi mevcut değildir. Daha sonra Herakleios Dihye'ye bir mektup verdi; mektubu ileri gelen hristiyan âlimi ve kendisinin yakın dostu Dagâtır'a götürmesini ve İslâmiyet hakkında onunla görüşmesini istedi. Dagâtır'a Hz. Peygamber'den de bir mektup getirmesi olan Dihye Rûmiye'ye onun yanına gitti. Dagâtır İslâmiyet'i hemen kabul ettiği gibi Rumlar'ı kilisede toplayarak onları da müslüman olmaya davet etti. Daha önce kendisine son derece bağlı olmalarına rağmen Rumlar bu teklif üzerine Dagâtır'ı dövere öldürdüler (daha geniş bilgi için bk. DAGÂTİR). Muhammed Hamîdullah'ın tesbitine göre Hz. Peygamber'in Herakleios'a gönderdiği mektubun aslı günümüze kadar gelmiş bulunmaktadır (İslâm Peygamberi, I, 373 vd.).

Dihye b. Halife'nin başkanlık ettiği heyet, dönüş yolunda (Hamîdullah'a göre gidişte) Cüzâm kabilesinin yurdundan geçerken Hismâ mevkiiinde soyulmuş, ancak çevredeki müslümanlar Dihye'nin

yardımına koşarak eşyalarını geri almışlardır. Medine'ye dönüşte durum Hz. Peygamber'e anlatılınca Zeyd b. Hârise kumandasında Cüzâmlılar'a karşı bir askerî birlik sevk edilmiştir.

Dihye b. Halife'nin ticaretle meşgul olduğu ve Kur'an'daki bir âyetin (Cum'a 62/11) onun ticaret kervanının Medine'ye gelişi dolayısıyla indiği rivayet edilmektedir (Fahreddin er-Râzî, VIII, 208). Ancak bunun gerçeğe uymadığı ve bu âyetin Câbir b. Abdullah'ın kervanı hakkında nâzil olduğu belirtilmektedir (İbn Kesîr, IV, 367; Elmalılı, VII, 4992).

Cebrâil'in Dihye sûretine girerek Hz. Peygamber'e vahiy getirdiği ve ashap-tan birçoğunun onu Dihye zannettiği hususu, kaynakların ittifakla vermiş olduğu bilgiler arasındadır. Enes b. Mâlik'in ifadesine göre Dihye ashâbın en güzeli olup iri cüsseli ve beyaz tenli idi (bk. Heysemî, IX, 378).

Dihye'nin Hz. Peygamber'den sonraki hayatı hakkında kesin bilgi yoktur. Onun Yermük Savaşı'na kumandan olarak katıldığı, Suriye'nin fethinden sonra Şam'ın Mizze semtine (İbn Ebû Hâtîm'e göre Mısır'a) yerleştiği ve orada vefat ettiği rivayet edilir. Kaynaklarda ölüm tarihi de verilmemiş, sadece Muâviye devrine kadar yaşadığı belirtilmiştir. Bundan hareketle onun 50 (670) yılı dolaylarında vefat ettiği söylenebilir.

Dihye'nin rivayet etmiş olduğu hadis sayısı beş civarındadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Wensinck, *Mu'cem*, "dihye" md.; İbn Hişâm, *es-Sîre*, Beyrut 1381/1971, VI, 260-261; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 259, 276; II, 88, 116, 117; III, 422; IV, 249-251; VIII, 50, 68, 122; İbn Habîb, *el-Muhabber*, s. 65, 75, 90, 93, 121; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Sâvî), Beyrut 1390/1970, s. 44; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), II, 582, 583, 642, 646-651; İbn Ebû Hâtîm, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, III, 349; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, Musul 1405/1984, IV, 224-226; İbn Abdülber, *el-İst'âb*, I, 472-474; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-ğayb*, VIII, 208; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-ğâbe*, Kahire 1284, II, 130; Nevevî, *Tehzîb*, Beyrut, ts. (İdâretü't-tibâ'ati'l-müniriyye), I/1, s. 185; İbn Manzûr, *Muhtaşaru Târîhi Dimaşk*, VIII, 159-163; Zehabî, *A'lamü'n-nübelâ*, II, 550-556; İbn Kesîr, *Tefsîr*, Beyrut 1388/1969, IV, 367; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâ'id*, IX, 378; Halebî, *İnsânü'l-uyûn*, Kahire 1384/1964, III, 283-290; Elmalılı, *Hak Dini*, VII, 4992; Zirikî, *el-A'lâm*, III, 13; Hamîdullah, *İslâm Peygamberi*, I, 361 vd., 373 vd., 576; Köksal, *İslâm Tarihi* (Medine), VII, 37 vd.; Suliman Bashear, "The Mission of Dihya al-Kalbî and The Situation in Syria", *Jerusalem Studies in Arabic and Islam*, XIV, Jerusalem 1991, s. 84-114; H. Lamens, "Dihye", *JA*, III, 586; a.mlf. — [Ch. Pellat], "Dihya", *El²* (Fr.), II, 283.

ALİ YARDIM

DİKÜLCİN

(ديك الجن)

Ebû Muhammed Abdüsselâm
b. Rağbân b. Abdisselâm
b. Habîb el-Humsî el-Kelbî
(ö. 235/850)

Arap şairi.

Aslen Humus'a bağlı Selemye'den olup 161 (777-78) yılında Humus'ta doğdu. Göz renginin koyu yeşil olması sebebiyle "cin horozu" mânasına "Dikü'l-cinn" lakabı ile meşhur olmuştur. Büyük dedesi Habîb b. Abdullah, Halife Ebû Ca'fer el-Mansûr zamanında Dîvânü'l-atâ görevinde bulunmuştur. Dikülcin ömrünün çoğunu Humus'ta geçirmiş, Suriye bölgesinden hiç ayrılmamış, hatta hilâfet merkezi olan Bağdat'a dahi gitmemiştir. Yazdığı şiirlere karşılık kimseden câize istemediği gibi kimseyi de hicvetmemiştir. Aynı dönemin şairlerinde pek nâdir görülen bu tutum, onun şiir konusunda kendisine güvensizliğinden kaynaklanmış olabilir. Nitekim Mısır'a giderken Humus'a da uğrayan Ebû Nûvâs Dikülcin'le görüşmek istemişse de Ebû Nûvâs'a göre daha aşağı seviyede bir şair olduğunu düşünen Dikülcin onunla görüşmekten kaçınmış, ancak Ebû Nûvâs'ın ısrarı üzerine görüşmeyi kabul etmiştir. Suriye bölgesinin dışına çıkmaması şöhretinin ve şiirlerinin yayılmasına engel olmuştur. Buna rağmen şiir tenkitçileri ve râviler onun usta bir şair olduğunu ifade etmektedirler.

Kaynaklarda mütedil bir Şîi olduğu kaydedilen Dikülcin, Ahmed b. Ali el-Hâsimî'nin ölümü üzerine yazdığı ve kardeşi Ca'fer b. Ali el-Hâsimî'ye tâziye için sunduğu mersiyede gulât-ı Şîa'ya mensup olanların imamlarına atfettiği sıfatları Ahmed b. Ali için kullanmıştır.

Şuûbiyye taraftarı olan Dikülcin, Arap ırkçılığını eleştirerek Suriyeli hemşehrilerini Araplar'a karşı savunmuştur. Arap olmayanları hakir görenlere, "Arap'ın bize bir üstünlüğü yoktur; biz de onlar da İbrâhim'in çocuklarıyız, onlar gibi biz de İslâmiyet'i kabul ettik" derdi. Ayrıca bir şiirinde, Mudar kabilesine ait üç ev dışında tamamı Yemenli Kahtâniler'den meydana gelen Humuslular'ın, Mudar kabilesinin bir koluna mensup olan Hz. Peygamber'e minberde üç defa salâtü selâm getirdiği için camilerinin imamını kabile taassubundan dolayı görevden nasıl uzaklaştırdıklarını anlatır (Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, XIV, 67). Şiirlerinde hemşehrilerinin Araplar'a karşı hukukunu sa-